

הלכות מעשר פרק יג

א. פרות שחזקתן מן ההפקר כגון השיתין, והרימין, והעזרורין, ובנות שוח, ובנות שקמה, והגפנן, ונובלות תמרה והן שעדין לא הטילו שאור, והנצפה, והכסבר, וכיוצא בהן פטורין מן הדמאי. והלוקח אותן מעם הארץ אינו צריך להפריש מהן לא תרומת מעשר ולא מעשר שני, מפני שחזקתן מן ההפקר. אפלו אמר לו עם הארץ, אינם מעשרין הרי אלו פטורין מן המעשרות, עד שידוע לו שהן מן השמור.

ב. הבכורות והסיפות שבבקעה, פטורין מן הדמאי; ושבגנה חייבין, מפני שהן נשמרין. ואלו הן הבכורות כל הפרות שבכרו, עד שלא הושיבו שומר על הבקעה לשמר פרותיה; והסיפות הן הפרות שישארו אחר שיקפלו המקצועות מן השדות, ויניחום בלא שומר. וכן החמץ העשוי מן התמרים, פטור מן הדמאי.

ג. כשגזרו על הדמאי, לא גזרו אלא על פרות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל בלבד, שהוא מכזיב ולפנים, וכזיב עצמה כלחוץ; וכל הפרות הנמצאות מכזיב ולחוץ פטורין מן הדמאי, שחזקתן מפרות מקום שנמצאו בו.

ד. פרות שידוע שהן מפרות הארץ שהחזיקו עולי בבל, אף על פי שהן נמצאות בסוריה, ואין צריך לומר, בארץ שהחזיקו עולי מצרים בלבד הרי אלו חייבין בדמאי, ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר שני.

ה. לפיכך הדבילה השמנה שאין כמותה אלא בארץ שהחזיקו עולי בבל, וכן התמרים הגדולים, והחרובין הגדולים השווים, והארז הלבן ביותר, והפמון הגדול מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל, ובסוריה; וכן כל כיוצא בפרות אלו.

ו. החמרים שהביאו פרות לצור, חייבין בדמאי שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי בבל, שהיא הקרובה לה; והארז, אין חוששין לו אלא כל הארז הנמצא חוצה לארץ שהחזיקו עולי בבל, פטור מן הדמאי, אלא אם כן היה נפר, כמו שבארנו.

ז. הלוקח מבעלי אוצרות בצור פטור מן הדמאי, ואין אומרין שמה מפרות הארץ אצרו. וכן חמור יחידי שנכנס לצור, והוא טעון פרות פטור מן הדמאי, שחזקתו משדה העיר.

ח. הלוקח מבעלי אוצר בצידון חייב בדמאי, מפני שהיא קרובה יתר מצור, שחזקתה שאוצרין מפרות הארץ שהחזיקו עולי בבל; אבל הלוקח מן החמרים בצידון פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן שמביאין מחוצה לארץ.

ט. הלוקח מן הגוי בארץ שהחזיקו עולי בבל אם היה תגר גוי שהוא לוקח מישראל, הרי פרותיו דמאי; לפיכך בראשונה בזמן שהיה רב ארץ ישראל ביד ישראל, היה הלוקח מכל תגר גוי מעשר דמאי כלוקח מעם הארץ.

י. איזה הוא תגר: זה שהביא ושנה ושלש; אבל אם הביא פעם אחת, אפלו הביא שלושה משואין בבית אחת, או שהביא הוא ובנו ופועל עדין לא החזק תגר.

יא. כשגזרו על הדמאי, לא גזרו על פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ. פרות הארץ שרבו על שלחוץ לארץ, הרי אלו חייבין

בדמאי; ושלחוּצָה לָאָרֶץ שָׂרְבוּ עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ, וְכֵן דְּבָרִים שֶׁחֲזָקְתָן תְּדִיר מִחוּצָה לָאָרֶץ, כְּגוֹן אֲגוּזִים וְדִרְמִסקָנִיּוֹת הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִין מִן הַדִּמְאִי.

יב. לֹא הָלְכוּ חֲכָמִים בְּפִרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ, לֹא אַחֵר הַמֶּרְאָה, וְלֹא אַחֵר הַטַּעַם, וְלֹא אַחֵר הָרִיחַ אֲלֵא אַחֵר הָרֵב: כָּל שָׂרְבוּ לוֹ, מֵתָר; וְשֵׁלֵא רֵבוּ לוֹ, אֲסוּר.

יג. פִּיצָד: רֵבוּ בְּעִיר אֲבָל לֹא בַּמִּדְיָה, אוֹ שָׂרְבוּ בַּמִּדְיָה וְלֹא רֵבוּ בְּעִיר, רֵבוּ בְּהָר וְלֹא רֵבוּ בְּבִקְעָה, אוֹ שָׂרְבוּ בְּבִקְעָה וְלֹא רֵבוּ בְּהָר, רֵבוּ לַחֲנוּנִי וְלֹא רֵבוּ לְבַעַל הַבֵּית, לְבַעַל הַבֵּית וְלֹא רֵבוּ לַחֲנוּנִי זֶה שָׂרְבוּ בוֹ, מֵתָר; וּמָקוֹם שֵׁלֵא רֵבוּ בוֹ, חֵיב בַּדִּמְאִי. רֵבוּ פְּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ בְּשׁוּק, וְנִתְמַעֲטוּ חֲזָר הַשּׁוּק לִישָׁנוּ: הַלּוֹקַח מִמֶּנּוּ חֵיב בַּדִּמְאִי.

יד. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֵׁלֵא גָזְרוּ עָלֵיהֶן, בְּשַׁעָה שֶׁגָּזְרוּ עַל הַדִּמְאִי הַלּוֹקַח פְּרוֹת לְזִרְיָעָה אוֹ לְהַאֲכִיל לְבִהְמָה, קָמַח לְעוֹרוֹת אוֹ לְמַלְגָּמָה אוֹ לְרִטְיָה, שֶׁמֶן לְהַדְלִקַת הַנֵּר אוֹ לְסוּךְ בּוֹ אֶת הַכֵּלִים, יֵין לְקִילּוֹר, וְחֵלֶת עִם הָאָרֶץ, וְהַמְדָּמַע, וְהַלְקוֹחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת, וְתוֹסֶפֶת הַבְּכוּרִים: כָּל אֵלּוּ, פֶּטוּרִים מִן הַדִּמְאִי; וְכִיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ עִם הָאָרֶץ מִתְקַנֵּין הֵם, אֵינּוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹר.

טו. הַלּוֹקַח פְּרוֹת לְאֲכִילָה, וְנִמְלֵךְ עָלֵיהֶם לְבִהְמָה הָרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵם לַגּוֹי, וְלֹא יֵאֲכִילֵם לְבִהְמָה אֲפִלּוּ לְבִהְמַת אַחֲרִים, עַד שִׁיתְקַנֵּם דִּמְאִי.

טז. שֶׁמֶן עָרֵב פֶּטוּר מִן הַדִּמְאִי, שֶׁאֵין חֲזָקְתּוֹ לְאֲכִילָה. שֶׁמֶן שְׁלֹקַח הַסּוּרֶק לְתֵת אוֹתוֹ בְּצֶמֶר פֶּטוּר מִן הַדִּמְאִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְלָע בְּצֶמֶר; אֲבָל שֶׁהָאוֹרֵג לּוֹקַח לְסוּךְ בּוֹ אֲצַבְעוֹתָיו, חֵיב בַּדִּמְאִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְלָע בְּגוֹפוֹ, וְסִיכָה כְּשֶׁתִּיהָ הִיא בְּכָל מָקוֹם.

יז. גּוֹי שֶׁשָּׂאֵל מִיִּשְׂרָאֵל לְתֵן לוֹ שֶׁמֶן עַל מִכְתּוֹ בּוֹדָאִי, אֲסוּר; וּבַדִּמְאִי, מֵתָר. נָתַן הַגּוֹי שֶׁמֶן עַל גִּבִּי טְבֵּלָה לְהַתְעַגֵּל עָלֶיהָ מִשְׁעָמֵד, מֵתָר לְיִשְׂרָאֵל לִישֵׁב אַחֲרָיו. מִי שֶׁנִּפְלַל שֶׁמֶן דִּמְאִי עַל בְּשָׂרוֹ מִשְׁפָּשֵׁפוֹ, וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ.

יח. הַלּוֹקַח יֵין לְמֵרִיס אוֹ לְאַלְנֵתִית, אוֹ קְטָנִיּוֹת לַעֲשׂוֹתֵן טַחֲיָנִין חֵיב בַּדִּמְאִי. אֲבָל הַלּוֹקַח מֵרִיס שֵׁישׁ בּוֹ יֵין אֲלֵנֵתִית, אוֹ שֶׁלֶקַח טַחֲיָנִין הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִין מִן הַדִּמְאִי, שֵׁלֵא גָזְרוּ עַל תַּעֲרֻבַת דִּמְאִי. וְאִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁחֵיב בַּדִּמְאִי שְׁנֵתְעָרֵב כְּגוֹן תְּבִלִּין וְשֵׁאוֹר הוֹאִיל וְטַעְמוֹ נָפַר, אֵינֶן בְּטִלִּים וְנִמְצָאֵת כָּל הַתַּעֲרֻבַת חֵיבַת בַּדִּמְאִי.

יט. כָּל אֵלּוּ הַפֶּטוּרִין מִן הַדִּמְאִי שֵׁלֵא גָזְרוּ עָלֵיהֶם אִם הִתְקִינֵן דִּמְאִי וְהִפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, מִה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי; אֲבָל אִם תִּקֵּן אֶת הַדִּמְאִי בּוֹדָאִי וְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וּמַעֲשְׁרוֹת, אוֹ שֶׁתִּקֵּן אֶת הַבּוֹדָאִי כַּדִּמְאִי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם.

כ. כָּל הָעִיר מוֹכְרִין וּדְאִי וְאַחַד מוֹכֵר דִּמְאִי, וְלֶקַח וְאֵין יָדוּעַ מִמֵּי לֶקַח פִּיצָד מִתְקֵן: מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְנוֹתֵנָן לְכוֹהֵן; וּמִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּלֶבֶד, וְהָרִי הוּא כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלֹּדִמְאִי.

כא. וְכֵן אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת טְבֵּל וְאַחַת מִתְקֵן,

וְאַבְדָּה אַחַת מֵהֶם הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִן הַשְּׁנִיָּה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְנוֹתֵנָן לְכָל כּוֹהֵן שִׁירָצָה; וּמִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי
בְּלֶבֶד, כְּדָמָאִי.